

BUITEN

9^E JAARGANG N^O. 40

ZATERDAG 2 OCTOBER 1915.

Schnabel's
Foto C. Steenbergh.

LAAN IN HET WANDELBOSCH GROENENDAAL BIJ HEEMSTEDE.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES

INHOUD:

LAAN IN HET WANDELBOSCH GROENENDAAL BIJ HEEM- STEDEN. ILLUSTRATIE	BLZ. 469
DE STERRENHEMEL IN OCTOBER, DOOR A. A. N.	„ 470
DE BLAUWE MUUR, UIT HET ENGELSCHE VAN RICHARD WASHBURN CHILD (9)	„ 470
IN DE PADANGSCHE BOVENLANDEN, DOOR M. C. KOOIJ— VAN ZEGELEN, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 472—475
ZALT-BOMMEL, DOOR TOM SCHILPEROORT, (SIOT) GEÏLL. „	476—479
STOFBESTRIJDING OP WEGEN EN PADEN, DOOR G.	BLZ. 476
DE PANIEK MIJNER TANTES, DOOR MAURITS WAGENVOORT „	477
DE VOEDINGSWAARDE DER LIEFDE, DOOR L. F. H.	„ 479
ZONNEBLOEMEN, DOOR E. TH. W., GEÏLLUSTREERD	„ 480
SONNETTEN UIT HET PORTUGEESCH (VERTAALD DOOR JOSEF COHEN)	„ 480
DE OORLOG EN ONZE BOSSCHEN	„ 480

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

DE STERRENHEMEL IN OCTOBER.

Het volgende overzicht geeft den stand der sterrenbeelden voor 22 uur sterretijd, die omstreeks half negen middelbaren tijd. Men zie het Octoberkaartje in de N. R. Ct. Zenith: Cassiopeia, Cepheus, Hagedis, Zwaan; Noorden: Groote en kleine Beer, Giraffe, Jachthonden,

Lynx;

Noordoosten: Tweelingen, Wagenman;

Oosten: Andromeda, Driehoek, Perseus, Ram, Stier, Walvisch;

Zuidoosten: Visschen;

Zuiden: Dolfin, kleine Paard, Pegasus, Steenbok, Zuidervisch, Waterman;

Zuidwesten: Arend, Pijl, Schild van Sobieski, Schutter, Vos;

Westen: Hercules, Kroon, Lier, Slang, Slangendrager;

Noordwesten: Boötes, Draak.

De Melkweg loopt te half negen van het Noordoosten door het Zenith naar het Zuidwesten, maar verliest ondanks dezen zeer gunstigen stand langzamerhand veel van zijn zomerschen luister, doordat de helderste plekken laag gaan staan of zelfs al verdwenen zijn.

Algol minima zijn waarneembaar: den 2^{en} October te 7 uur, den 16^{en} kort na middernacht, den 19^{en} te 12, den 22^{en} te 9 en den 25^{en} te 6 uur. Het schein mij den 6^{en} en den 9^{en} September (zie Buiten IX N°. 36) toe, dat de ster haar minimum vroeger bereikte, dan verwacht werd, maar zonder nauwkeurige waarnemingen is dat moeilijk met zekerheid te zeggen.

De ster *Mira Ceti* is in haar minimum en zal in den loop der maand weer wat helderder worden. Het zal echter wel half November worden voordat men haar in een binocle te zien krijgt. Is het eenmaal zoover, dan is zij elken dag duidelijker en helderder dan den vorigen, en dus een heel interessant en dankbaar waarnemingsobject.

De ster *R Coronae borealis* is, zooals ik de vorige maal al vermoedde dat gebeuren zou, veel helderder geworden en nu weer in een binocle zichtbaar; haar grootte werd 20 September op 7.1 geschat, zoodat zij toen weer viermaal zoo helder leek als een maand vroeger. Het is best mogelijk en zelfs wel waarschijnlijk, dat de nu waargenomen verduistering een dergelijke langdurige periode van soms snelle en zeer grillige lichtwisselingen inleidt, als wij er van deze ster al meer hebben beleefd; zij dient dus voorloopig goed onder contrôle gehouden te worden.

Voor de waarneming van het Zodiakaallicht is October een der gunstige maanden. Men zoekte, als de maan niet hindert, in de vroege morgenuren aan den Oosthemel. Dan zal men daar

twee flauwe lichtbanden zien: den Melkweg die in het Zuid-oosten loodrecht op den horizon staat en, in het Oosten, schuin naar rechts hellende, de pluim van het Zodiakaallicht met den top bijna tot aan den Melkweg reikende.

De *Gegenschein* zal door de nabijheid van de zeer heldere planeet Jupiter wel niet te vinden zijn.

De derde week van October geeft meestal in den nanaacht tamelijk veel snel verschietende vallende sterren te zien, die naar hun straalpunt in Orion *Orioniden* heeten.

De tijdsvereffening bereikt omstreeks 1 November een minimum, om vervolgens tot half Februari aldoor toe te nemen. Den 1^{en}, den 16^{en} en den 31^{en} October is de zon resp. 10, 14 en 16 minuten bij de klok vóór.

Mercurius is in het begin van November onder vrij gunstige omstandigheden als morgenster te zien, zelfs misschien omstreeks den 1^{en} al. De planeet komt den 31^{en} October anderhalf uur vóór de zon op.

Venus is niet waarneembaar.

Mars komt half October te ongeveer 11 uur op. De middellijn der schijf neemt deze maand van 6" toe tot 7" en met deze toename gaat een duidelijke vermeandering van de helderheid gepaard. Mars is een zeer trage planeet, die zich heel langzaam uit de ochtendschemering losmaakt, maar dan ook even traag in de avondschemering verdwijnt. Ofschoon Mars al in Mei van dit jaar bijna een uur vóór de zon opkwam, kon de planeet eerst in den loop der maand Juli gemakkelijk waargenomen worden; zij blijft het heele volgende jaar zichtbaar, hoewel de omstandigheden in den herfst van 1916 zeer ongunstig worden, en Mars van September af nog maar ruim een uur na de zon ondergaat.

Een en ander is het gevolg van de snelle Oostwaartsche beweging dezer planeet, die haar in in den loop van 1916 achterenvolgens in de sterrenbeelden Kreeft (Maart), Leeuw (Juni), Maagd (September), Weegschaal (October), Schorpioen (November) Schutter (December) en Steenbok brengt.

Ook in de laatste maanden van 1915 is de beweging Oostwaarts gericht, maar dan treedt een periode van „teruggang” in, die ongeveer 80 dagen duurt (1 Januari tot 22 Maart 1916), en in welker midden de oppositie valt (9 Februari). Bij de oppositie toch staan de Zon, Aarde en Mars op één lijn; loodrecht hierop is de beweging der beide planeten gericht, en wel in denzelfden zin. Maar als buitenplaneet loopt Mars langzamer dan de Aarde en zoo kan het den bewoner der snellere Aarde toeschijnen, alsof Mars eenigen tijd lang terug loopt. Bij Jupiter duurt de teruggang bijna vier maanden, bij Saturnus zelfs vier en een halve maand, waartegenover dan rechtlopende perioden van respectievelijk 9 en 8 maanden staan.

Mars zal den 2^{en} October kort na middernacht door het Laatste Kwartier worden bedekt; de planeet verdwijnt omstreeks half één achter den lichten maansrand, om ongeveer drie kwartier later aan den „aschgrauwen” rand weer te voorschijn te komen. Het zeldzame verschijnsel zal in een goeden binocle misschien wel te zien zijn; ongelukkig komt Mars dien nacht pas over elven op en staat dus te half één nog vrij laag. Voor hen, die zouden willen trachten, althans de uittrede in een binocle waar te nemen, diene nog, dat men de aandacht moet vestigen op het punt van den rand dat ongeveer één achtste van den omtrek der schijf verwijderd is van den ondersten „horen”.

Jupiter staat in de Visschen en is gedurende het grootste deel van den nacht te zien.

Saturnus, is de Tweelingen, is half October al vóór tien uur waarneembaar.

De komeet 1915 A is half September weer in zicht gekomen. Ten onrechte sprak ik in het nummer van 4 September van de „oorlogskomeet” 1915 A. Deze betiteling verdient met meer recht de komeet 1913 F, die een jaar geleden voor het bloote oog zichtbaar was, en door haar helderheid en haar staart van 8 graden lengte in de eerste oorlogsmaanden de aandacht trok (Buiten VIII, N°. 36, 40, 45 en 49). Wat nu de komeet 1915 A betreft, zij is op de Utrechtsche sterrewacht sedert 11 September al verscheiden malen waargenomen. Een nevel van de helderheid 7 m. 0 of 7 m. 5 met een flauwen Westwaarts gericht staart en een dubbele kern; het is zonder nadere berichten niet uit te maken, of dit de twee kernen zijn, die wij in Mei ook al zagen of dat misschien een nieuwe splitsing heeft plaats gehad, terwijl de oudere bijkernen zich verder verdeeld hebben en nu onzichtbaar geworden zijn.

A. A. N.

DE BLAUWE MUUR.

Uit het Engelsch van

(9) RICHARD WASHBURN CHILD.

(Geautoriseerde vertaling).

TWEDE BOEK.

DE AUTOMATISCHE SHEIK.

III. HET VERSCHEURDE STUKJE PAPIER.

IN den loop van mijn rechtskundige praktijk had ik eenige malen de hulp moeten inroepen van een schrift-expert; en nu herinnerde ik mij dat er een zeer kundig man op dit gebied, Jarvis genaamd, niet ver van mij op kamers woonde. Het was het uur van het diner, en dus meende ik hem wel thuis te zullen treffen, wat dan ook het geval bleek te zijn.

„Ik kom u even lastig vallen met een eigenaardige zaak”, legde ik hem uit toen hij in zijn boekerij kwam, met zijn servet in de hand, „en als u nog niet klaar zijt met uw middagmaal, zal ik wachten”.

„Nee, nee”, zeide hij, met een beleefdheidsleugentje. „Ik was juist klaar. Waarmee kan ik u helpen, meneer Estabrook?”

„Ik zou uw meening wel eens willen vernemen over twee verschillende handschriften”, antwoordde ik. „Ik vind het overbodig u te zeggen hoe ik er aan kom. De kwestie waar het hier om gaat, is, of één persoon allebei geschreven heeft, en zoo niet, is het eene dan een nabootsing van het andere?”

Op de beroepsmanier waarop dergelijke lieden dat altijd doen, richtte hij met een armzwaai een sterk vergrootglas op de beide geschriften en onderzocht ze oppervlakkig.

„Het probleem lijkt me niet zoo moeilijk”, zeide hij, „daar ze allebei in der haast geschreven zijn. Bij dit papier dat met potlood geschreven is, is dit te zien aan de manier waarop de fijne papier-vezels overbuigen als gras dat door den wind wordt neergedrukt. Bij het met inkt geschreven briefje is de pen nog eens teruggegaan om een streepje te zetten door de 't', of om een onvolkomen letter aan te dikken vóór de vroegere op en neerhalen nog tijd hadden gehad om te drogen”.

„Dus dat zou feitelijk nabootsing buitensluiten?” vroeg ik. „Zeker. Zoo op 't eerste gezicht, zou ik dit zeggen — tenzij degeen die de poging deed, zich jaren lang geoefend had, of een handigheid in het nabootsen heeft, nóg grooter dan die van een beroepsvervalscher. Maar geef me nog een oogenblik, alstublieft”.

Ik wachtte en trommelde onderwijl met mijn vingers op de leuning van den stoel.

Eindelijk ging hij weder met een zucht overeind staan, keek mij vervolgens aan met samengetrokken wenkbrauwen en een uitdrukking van niet-begrijpen op zijn magere gelaat.

„'t Is erg vreemd”, zeide hij.

„Wat is erg vreemd?”

„Nu, meneer Estabrook, deze stukken werden niet verscheidene jaren na elkaar geschreven — op verschillende tijdstippen wel?”

„O nee, zeker niet”, zeide ik.

„Dan zijn ze ook niet het werk van een en denzelfden persoon”, zeide hij met overtuiging. „Daar zou ik mijn reputatie onder durven verdedden”.

„Is het eene dus een poging om het andere na te bootsen?” zeide ik, met moeite een uitroep van blijdschap onderdrukkend.

„Ja, daar zit juist de moeilijkheid”, zeide hij. „En om u de waarheid te zeggen, zou ik er een maand aan kunnen werken zonder te kunnen zeggen welke van de twee het nagebootste en welk het nabootsende was. Ik ben bijna geneigd te zeggen, dat u toevallig twee exemplaren in handen gekregen hebt, die door een bloot toeval wonderbaarlijk veel op elkaar lijken. Dit, óf het is de handigste vervalsching die ik nog ooit gezien heb”.

Ge kunt wel begrijpen, dat deze uitspraak mij een gevoel van voldoening gaf; zonder er verder naar te vragen of het waar was of niet wat hij gezegd had, was het mij genoeg, te weten dat Juliana niet, zooals ik eerst gedacht had, zich had schuldig gemaakt aan een dergelijke melodramatische handeling. Ik had het land aan mijzelf, dat ik ook maar een oogenblik aan haar had kunnen twijfelen, en voelde nu opnieuw, en tot mijn ergernis, dat ik haar liefhad.

Dit avontuur met den Sheik gaf mij mijn evenwicht terug, deed mij mijn trots vergeten, en maakte mij ontvankelijk voor de dingen die komen zouden.

IV. HET GELAAT.

Toen ik de vestibule binnentrad van het gebouw waarin ik mijn kamers heb, werden mijne gedachten niet alleen bezig gehouden door Juliana, doch waren zij ook van de soort die gijzelve over mijn verhaal zult hebben. Ik moet nu eerlijk bekennen, zooals ik het ook toen reeds bij mijzelf deed, dat mijn vrijage niet zonder eenige bizarre abnormale voorvallen was geweest tot nu toe. En toch lachte ik wat met de vragen die zich aan mij opdrongen, en hield manmoedig tegen mijzelf vol, dat de kansen om Juliana voor mij te winnen, nog niet geheel verkeken waren.

Beneden in de vestibule van het gebouw waarin ik mijn vertrekken had, waren tot zes uur 's avonds een telephoniste en een concierge geposteerd.

Misschien is het u reeds opgevallen dat ik van al dergelijke omstandigheden tot in bijzonderheden melding maak, en ik zal dit blijven doen, omdat mijn aangeboren vrees om de intieme dingen van mijn leven te openbaren, mij ervan teruggehouden heeft mijn verhaal aan iemand mede te deelen, en nu ik den sluier eenmaal opgelicht heb, voel ik mij hiertoe enkel gerechtigd door de buitengewone gebeurtenissen in hun verband te verhalen met een strikt in acht nemen van de kleinste bijzonderheden en de grootste nauwkeurigheid, in de hoop, dat gij, door een onbevooroordeelde opinie, misschien in staat zult zijn iets te ontwarren van het kluwen waarin ik mij nu gevangen voel.

Zooals ik reeds gezegd heb, werden om zes uur de telephoniste en de cipier beiden vervangen (waarom heb ik nooit goed kunnen begrijpen) door een ouden neger, die den dienst van beiden waarnam, en die het praatziekste, indiscreetste wezen was, dat ik ooit gezien heb.

Als om mijn opinie omtrent deze karaktereigenschappen te bevestigen, begon hij, zoodra ik de deur binnenkwam, tegen mij te praten met een stem, die volumineus genoeg was om als toespraak te dienen voor de vier andere vrijgezellen die in de vestibule op een cab stonden te wachten.

„Ja, meneer Estabrook, meneer. De portier heeft een boodschap achtergelaten, meneer. D'r is een dame geweest, meneer, die zowat den heelen middag op u heeft zitten te wachten, meneer, en ze zegt dat ze terugkomt, — vanavond, meneer. Ze dee' ineens heel raar, meneer”.

„Goed, goed”, zei ik vinnig. „'t zal een client van me geweest zijn”.

„H'm, h'm”, zeide hij hoofdschuddend. „Dat zou ik niet denken, meneer; ik geloof dat ze voor particuliere zaken kwam, meneer”.

De anderen — Folsom de makelaar, en Madison, en Ingle, de architect — hadden blijkbaar goed gedineerd, stonden klaar om naar een operette te gaan, en grinnekten zonder zich in het minst voor mij te geneeren.

„Waarschuw mijn bediende even, als ze weer mocht komen”, zeide ik, en zonder meer haastte ik mij naar de lift.

Ik geloofde niet, dat de vrouw, wie zij dan ook mocht zijn, na donker terug zou komen om mij te spreken. Doordat mijn gedachten zoo vervuld waren met allerlei tegenstrijdige gedachten over Juliana, vergat ik de kwestie.

Ik was dan ook eenigszins verwonderd, toen Saito, mijn Japanse bediende, mij uit mijn slaperige mijmering, waarin ik door uitputting vervallen was, wekte, om mij te zeggen, dat er een dame in de ontvangkamer beneden wachtte en mij wenschte te spreken.

U zult den conservatieven aard van mijn karakter en gewoonten beter begrijpen als ik u zeg, dat het idee alleen, dat een vrouw 's avonds mij aan mijn kamers te spreken kwam vragen, mij hoogst onaangenaam was. Als om te bewijzen hoe onbetrouwbaar onze intuities soms zijn, kan ik u zeggen, dat ik onder het naar benedengaan, zeer sterk voelde, dat er iets zeer onaangenaams op het punt stond te gebeuren.

Niets kan, geloof ik, beter illustreeren, hoe onzinnig het is gewicht te hechten aan dergelijke voorgevoelens, dan het feit, dat de vrouw die op mij wachtte, Juliana zelve was!

Mijn eerste aandrifft, voor zij mij nog gezien had, was, haar haastig te verwijderen uit die rommelige kleine ontvangkamer, waar de eerste de beste haar door de open deur kon gezien hebben; en eerst toen zij mij groette en haar blikken neersloeg naar den met tegels bedekten vloer, en ik zag, dat haar schouders voorovergebogen waren en haar handen slap langs haar lijf afhingen, en dat zij daar stond als een schuldig, gestraft, berouwhebbend kind, maakte mijn wensch haar te beschermen plaats voor een woest verlangen haar in mijn armen te nemen en te troosten.

„Juliana!” riep ik uit. „Wat is er gebeurd? Is er iets met den Rechter? Vertel het me! Waarom kom je hier?”

Zij schudde het hoofd en liet het nog meer hangen, tot de welving van haar hals zichtbaar werd vanaf de fijne haartjes achter haar ooren tot aan den punt van den laag-uitgesneden kanten kraag.

Ik weet niet hoe ik aan den moed ertoe kwam, maar ik boog mij over haar en kustte haar zacht.

Zij keek op zonder een zweem hetzij van verwondering of verwijt.

„Dat was goed”, fluisterde zij. „Ik wist niet hoe ik het je moest zeggen, maar nu kan ik het”.

„Zeggen? Wát?” zeide ik met hokkende stem.

„Ik heb je lief”, zeide zij. „Ik kon je niet heen laten gaan. Ik dacht gisterenavond dat ik het volbrengen kon. Ik dacht dat het mijn plicht was bij vader te blijven. Maar dat is het niet”.

„En ben je hier gekomen om me dat te vertellen?” zeide ik hijgend.

„Waarom niet?” zeide zij, met hokkende stem. „Ik was bang dat ik je nooit zou weerzien, en ik heb je toch lief”.

Als ik denk aan al de huichelarij die men bij vrouwen vindt, bewaar ik de herinnering aan die simpele verklaring nog als iets kostbaars in mijn hart. Deze verklaring was als het ware een volledig antwoord op al de conventionaliteiten sedert de tijden van den slang in het Paradijs. Ze werd geuit op een toon, zacht doch vol zelfvertrouwen, met haar handen op haar borst gekruist als om de aandoeningen daarbinnen te stillen, en terwijl zij sprak keek zij mij voor het eerst aan met oogen, waarin nog tranen stonden.

„Ik ben heel ongelukkig geweest!” zeide zij. „Alles wel beschouwd, is een vrouw toch bedoeld voor den een of anderen man. En als zij zich hiertegen verzet, verzet zij zich tegen God! Het is me alles zoo duidelijk getoond. En ik weet dat jij de man voor mij bent. Als je dat weet, komt niets er verder op aan, en het slaat je den grond onder de voeten weg, dus moet het iets natuurlijks zijn, omdat het mij den moed heeft gegeven om je te telefoneeren en daarna te probeeren je te vinden en hier te komen en te wachten en nog eens terug te komen, en alleen de natuur kan maken dat iemand tegen al haar gewoonten en opvoeding ingaat. En ik geloof, dat ik je maar Jerry zal noemen, als je tenminste nog...”

„Goede God! Je liefhebben?” zeide ik. „Voor eeuwig!”

„Voor altijd?”

„Voor altijd!”

(Wordt vervolgd).

IN DE PADANGSCHE BOVENLANDEN. DE MARKT TE FORT DE KOCK.

IN DE PADANGSCHE BOVENLANDEN.

(Vervolg).

FORT de Kock is een wellust voor het oog en een verfrissing voor het lichaam. Het ligt terrasgewijze op de helling van de Singgalang, de volgens overlevering liefelijke bruid van den wcesten Merapi (2892 M. hoog), die er vlak tegenover ligt. Deze twee hoge bergen rijzen als beschermende reuzen of zooals men het nemen wil als twee dreigende elementen om Fort de Kock op. De plaats ligt juist tusschen de twee ontzettende vulkanen in. „Gaan deze beiden eens werken dan is het met de macht der Hollanders gedaan”, is het wachtwoord, waarschijnlijk ook wel met die der inboorlingen want veel zou er niet overblijven van land en bewoners, wanneer Merapi en Singgalang hun aschregen lieten vallen en het stukje aarde deden schudden aan hun voet, maar tot nu toe is de Singgalang nog altijd de liefelijke bruid en houdt zich stil. De Merapi alleen zend meermalen zijn rook omhoog en braakt zijn hoge vlammen den donkeren nacht in. Over het geheel wordt dit als een gunstig teeken beschouwd. Wij hoorden zelfs iemand beweren dat hij niet langer in deze streken zou willen blijven als de Merapi in twee maanden niet gewerkt had.

Het Karbouwengat is een der merkwaardigheden van Fort de Kock. Mijn eerste kennismaking met dit diepe ravijn was bij avond. Ik zag het niet, maar ik „wist” het naast ons. Ik wist die ontzaglijke diepte naast de vredige weggetjes die wij volgden, de Westenek-weggetjes, zoo genaamd naar den reeds genoemden controleur die jaren lang in de Bovenlanden gewerkt heeft en zijn naam daar voor goed gevestigd ziet. Ook deze wegjes, vormend een reusachtig park, waar men licht in verdwaalt, werden door hem aangelegd. Een Menangkabauer van goeden huize, laat ik liever zeggen in goeden doen, want ik hoorde later dat hij werkelijk een „self made” man was, geleidt ons er heen. Hij sprak een vloeiend Hollandsch, menig Indo-Europeaan beschamend en was leeraar aan de kweekschool voor inlandsche onderwijzers te Fort de Kock. Hij had welwillend aangeboden ons de plaats rond te geleiden en kwam 's avonds voor de korte schemering reeds in het hotel om ons af te halen. De Maleier draagt zijn hoofddoek anders dan de Javaan. Deze toch heeft haar bepaald om het hoofd gewonden en laat zijn lang haar tot een kondé opgeknoopt er in rusten. De Maleier, die van geen lange haren wil weten,

draagt de hoofddoek in tulbandvorm op het hoofd. (Zie de afbeelding op bladzijde 474). Deze vorm er eenmaal in gemaakt behoudt de doek, omdat zij zoodanig gesteven is, dat de drager haar iederen dag als een hoed kan opzetten. Onze begeleider was het echte type van een beschaafd Menangkabauer: zijn eenigszins krullend grijs haar omlijstte een ovaal donker gezicht met grijze snor en puntbaardje. Daar boven stond een tikje schuin de blauw gebatikte hoofddoek. Zijn verdere kleding was geheel Europeesch. Op dit wandeluur kwamen wij vele zijner leerlingen tegen, die hem den eerbiedigen Oosterschen groet brachten, de beide handen met de vingertoppen tegen elkaar boven het voorhoofd houdend. Deze jongelui droegen eenigszins zwaar de kleine ronde mutsen op het donkere hoofd: op hun manier waren sommigen fatten, maar het onberispelijke van den deftigen Javaan had geen van allen.

Hoog tegen de lucht verhief zich op een heuvel boven alle terrassen uit het Residentiehuis en ervoor als twee reusachtige coulissen stonden donker, breed, zwaar en beschermend, twee machtige waringins. Op deze plek zagen wij in het nu snel dalend avondlicht de terrassen als trappen omlaag gaan, het dal in, waar de padi stond te rijpen en sierlijke huisjes hun punttaken opstaken. Daarachter rondom verhief zich het grootsche

IN DE PADANGSCHE BOVENLANDEN. MISSIGIT TE FORT DE KOCK.

bergpanorama, de Singgalang en de Merapi, in de zwaardere tinten van den komenden avondstond. Het doolhof der Westenenkweggetjes was reeds in schemerduister gehuld toen wij ze betraden. De leeraar zelf twijfelde er aan of hij er nu nog den weg zou weten en vroeg een inlander die ons te gemoet kwam, ons dien te wijzen; gewillig keerde het mannetje op zijn schreden terug en ging voor ons uit. Lang wandelden wij door de smalle, nu reeds door het overhangende loover geheel donkere laantjes. Telkens wees de inlander voor ons „daar, daar is het!” Hij meende het ravijn; de honderd meter diepe kloof, beroemd als het Karbouwengat, een naam die het zich verwierf naar de vele grazende buffels, die er invielen. Nu in de duisternis was het als een vreeselijk geheimzinnig iets, een reuzenmuil die zich opende, een stijlrechte rotswand die naar een donkere diepe wereld gleed. De inlander bracht ons bij een plek, waar wij er zonder gevaar in konden zien. . . het was een donkere diepe grimmige hal, een gat in de wereld, als iets daarin viel verdween het, was het opgeslokt. . .

Donkere schaduwen gleden langs ons heen, fijne slanke vrouwenfiguren, zware vrachten op het hoofd torsende, en langzaam maar met de zekerheid van hen die op bekende wegen gaan, liepen ze langs ons, bogen het groen terzijde en daalden een voor een neer, neer in de zwarte hel. . .

„Dat doen zij iederen markttag”, zeide onze leeraar. „Tweemaal per week brengen en halen zij de marktwaar van hier. Nu dalen ze, straks moeten ze klimmen, want hun dorp ligt aan den overkant. Niemand kent beter den weg dan die vrouwen. Zij weten precies de gevaarlijke plekken, zoodat ze zelfs kunnen gaan als het donker is. Maar ik zou het niet graag doen!”

Toen wij weder op den grooten weg kwamen, stonden er de lichten te pinkelen en te schitteren tusschen het zware geboomte en op het lager gelegen terras van het Residentiehuis lag het opeens als een verrassing voor ons, het hel verlichte marktplein, met loodsen en kramen en vervallen Chineesche huisjes, waar alles nog krioelde in werk- en kooplust; waar in roode en oranje lichtzee de bioscoop tent blaakte, het groote aantrekkingspunt voor alle inlanders.

Daarvóór als een sombere eerste coulisse lieten twee zware waringings hun hemelhooge luchtwortels neer, die als zwarte franjes dit schreeuwend lichte tooneeltje doorstreepten. . . een sprookje van lichtkleuren en wazige walm achter de fluweelen diepte van den nacht. . .

Wij zouden nog even kennis maken met de vrouw en dochters van den leeraar en gingen daarom mede naar diens huis, maar toen wij binnentraden, zeide het jonge vrouwtje, de oudste getrouwde dochter: „Mama komt straks, mama bidt, wilt u even wachten?”

Het uur van de çalah (het voorgeschreven gebed van den Mohammedaan) was nog niet verstreken. . .

Zoo verschrikkelijk als des avonds en van boven af gezien het Karbouwengat gelijkt, zoo liefelijk bloeiend en welvend is het als men eenmaal beneden is en bij daglicht het vele kilometers lange met vruchtbare velden doorsneden ravijn doorgaat om den heerlijken tocht naar het prachtige Matoer te maken. Matoer ligt iets hooger dan Fort de Kock, en zijn omgeving is het brandpunt geweest der Padri-oorlogen. Vooral in het gat van Pantar, een tweede maar kleiner karbouwengat, is indertijd hevig gevochten. De padri-oorlog is de strijd geweest tusschen den Islam en den Menangkabauschen adat en die strijd is nog niet volstreken; de Menangkabauer heeft ondanks zijn geloofsijver, ondanks zijn sterk getint Mohammedanisme, zijn „adat” zijn gewoonten, die wortelen in het volk, niet opgegeven. Het „Matriarchaat” dat de vrouw, niettegenstaande de beweringen van den leeraar, een plaats doet innemen welke in strijd is met den „leer van den profeet Mohammed, het „hallengevecht” en het „dobbelspel”, zelfs in de Missigits gedreven, waren de hinderpalen die de padri's („de vaders”, de voorgangers, afstammende van het Portugeesche padri, vader) wilden omverwerpen. Het is hun niet gelukt; maar overal hebben zij hier de teekenen huns geloofs opgericht. Nergens zagen wij zoo veel Missigits en bedehuizen als in West-Sumatra en deze doen het trotsche landschap geen oneer aan. Op de mooiste puntjes, ook dikwijls aan den rand van een vijver of riviertje, verrijzen de driedakige hoog opgaande gebouwen, van welks hoogsten omgang de çalah des avonds aan de geloovigen wordt toegeroepen. Nergens zag ik ook zoo veel in biddende houding liggende menschen als in dit land. Soms staken zij opeens den veldarbeid en knielen neer, het gelaat naar den zonkant; zij buigen en heffen de armen en buigen weer en blijven onbewegelijk. Dat is het uur van den çalah, want vijf keer in een etmaal moet een geloovig Mohammedaan zijn „La illah. . .” stamelen.

* * *

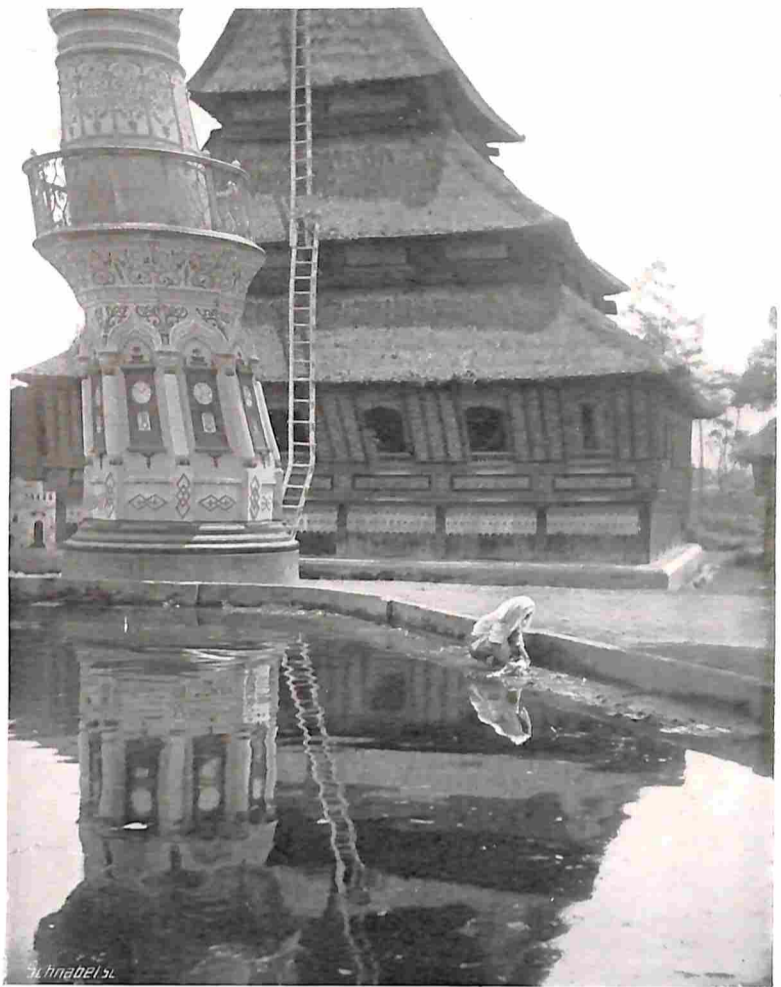

Foto H. A. Kooij.

IN DE PADANGSCHE BOVENLANDEN.
BIJ EEN MISSIGIT.

Van het ruime Matoerplateau af dat men bereikt na een tocht van vier uren, waarop men dikwijls vanwege den steilen weg naast het voertuig moet loopen om het paard wat rust te geven, kan men bij helder weer het wonderlijk mooie meer van Manindjon zien liggen. Die meren, die Indische meren, waar gelijken zij toch op? Het meest dunkt mij, als zij helder zijn en omgeven door hooge begroeide bergen, op de Italiaansche, maar spreken de Italiaansche, zoo zwijgen de Indische. Alleen de bergwind rimpelt hun gladden spiegel, of doet soms golven bruischen naar het blanke strand waar de donkere volle boomen hun groen neerbuigen. Zoowel op het meer van Manindjon als op het Singkarahmeer waar onze trein vlak langs spoorde, op den reis naar Sawah-Loento, miste ik zeiltjesgewapper van scheepjes, driftige borreling in het water door stoombootjes. Ik herinner me een aan het strand liggend schip, met de masten in schuine houding bij het Singkarah meer en een kalm voortglidend bootje op het meer van Mamindjan; aan het strand stille droomende figuurtjes van menschen in eenzame donkere huisjes. Neen, men kan de Indische meren niet vergelijken bij iets in Europa. Zij zwijgen in een andere taal. . . en hun aanzijn is anders. Ik heb kratermeren

IN DE PADANGSCHE BOVENLANDEN.
VIJVERTJE MET HEILIGE VISSCHEN EN MISSIGIT

gezien op de bergen in Java die geleken op starende blauwe oogen, zonder glans — soms leken het blinde oogen of groote ondoorzichtige parelen....

Het meer van Manindjan en de onmiddellijke omgeving moet een der schoonste plekjes op de wereld zijn. Wij zagen het van boven af liggen, staande op het randgebergte dat 700 meter boven het meer uitsteekt en ook aan de andere zijde een panorama biedt dat onvergelykelyk mooi is, een berglandschap, zoo wijd en groot, dat men tot peinzen en droomen raakt. Het was daar eigenaardig stil op dien top, zoo hoog boven alles uit, met rondom die grootsche wereld. Een aap lachte schel en driftig in het dichte bosch en een woudduif kigde lang en gerekt zijn lokkende roep, daarna was de stilte nog dieper dan zooeven. Beneden lag het groote meer, dat 1700 meter lang en 800 M. breed is, als een stille nauwelijks bewogen spiegel tusschen de groene bergen.

Voor wij in Matoer terug kwamen, dat een half uurtje van dit mooie punt af ligt, gingen we langs een open vergaderzaal, een vierkant grasveld, omrand door hooge rechtopstaande steenen. Iedere steen wees de zitplaats aan der vergaderende mannen, de hoogste die van het desahoofd. Nu was het er stil, maar een paar mannen en jongens legden ons bereidwillig uit hoe het op die vergaderingen toeging die eenmaal per maand plaats hadden, en tot groot genoegen van de kleine jongens die anders zeker te klein waren om van die plechtigheden deel uit te maken, mochten zij voor de steenen gaan zitten als groote menschen die zwaarwichtige dingen bespreken.

Vlak bij deze antieke vergaderplaats stond een prachtig bewerkte Balai, een overdekte plaats, eveneens om te vergaderen. De Balai hebben denzelfden vorm als de huizen, dezelfde beschilderde muren, hetzelfde gehoornde dak, doch daar zij niet gesloten zijn, gluurt het groen er door heen, hangen de takken der boomen soms tot onder het dak zoodat ze zeer schilderachtig zijn.

Matoer zelf is een klein net plaatsje waar de ambtenaren van het Binnenlandsch bestuur een heerlijk logeerverblijf hebben, ten bate van hun dienstreizen. Hiervan kunnen echter ook doortrekkenden gebruik maken, en de uitroepen van bewondering en voldoening, de vaerzen aan dichterlijke breinen ontsproten, de loftuigen van fijnproevers, in het vreemdelingenboek neergeschreven, waren zoovele bewijzen voor de heerlijke ligging van dit rustige huis te midden van een prachtig onderhouden bloemen-

tuin (zulk een uitzondering in Indië) en de goede verzorging van den inlandschen „Mandoer” die er voor de keuken zorgt.

Een Larashoofd te Fort de Kock, vriend van den leeraar, had ons uitgenoodigd met zijn vrouw en dochtertjes een oud familie-huis op de helling van den Merapi te bezoeken. (De Padangsche Bovenlanden zijn in districten verdeeld die men Laras noemt). Zoodra wij te Fort de Kock terug waren, gaven wij aan die uitnoodiging gehoor en spraken af 's morgens vroeg met de Menangkabausche familie mede te gaan. Nu zouden we dus als gasten komen in een echt Menangkabausch voornaam huis en niet zoo maar even binnen gluren als destijds bij Matoer!

Met Rebekka, Samsu, de twee Menangkabausche zwarte krul-kopjes en hun mooi moedertje zat ik in het wagentje dat hobbeldebobbelde over den steenigen weg. Rebekka en Samsu droegen witte (maar schoone!) jurkjes en hadden strikjes in het haar; ze spraken Hollandsch en moesten af en toe als tolk dienen tusschen hun moeder en mij, met wie ik alleen maleisch kon spreken. Het karretje was klein; we zaten nauw. Samsu naast den koetsier. Rebekka nu eens naast mij, dan eens naast Moeder, al naar gelang het karretje helde en als ze tegenover mij zaten, die twee donkere zacht beschaduwde gezichten, het eene dat van een jonge vrouw, het andere dat nog van een kind, dacht ik er aan, hoe mooi dit zou zijn voor een schilderij, het wit van Rebekka's jurk met daarboven haar sprekend donker type en de fijne kleurtjes door de moeder gedragen, doorzichtige gaasjes roze en roomkleur met teere bloempjes doorzaaid, de van juweelen schitterende oud gouden „soenting” in het zwarte glanshaar, het fijn mat bruin gezichtje met een bloesje op iederen wang en daarachter het teere Indische landschap in zon, groene paddilanden, blauwe bergen en een lucht van zachte pastelkleur. De hooge buggy, met een kribbig paardje er voor, reed voor ons uit, daar zaten de heeren in. Veel vrijer dan die der Javaansche vrouwen zagen de schitteroogen van Darama mij aan en zij vertelde mij veel, van haar land, van haar stam, haar kinderen (negen had zij er en dan nog zoo jong!) over het werk van haar man, en ook over haar eigen werk sprak ze, dat buiten haar groot huishouden om verricht werd, haar zorg voor een pas opgerichte meisjesschool in de desa, waar wij nu heen gingen en haar schoolje thuis, waar de meisjes batikken leerden en kant kloppen. Soms, als ik een woord niet begreep, moesten Samsu of Rebekka te hulp komen en de twee

pietere kinderen hadden dadelijk het juiste Hollandsche woord gevonden. Ik verwonderde mij er over, dat Samsu, nog niet ouder dan acht jaar, al zoo aardig Hollandsch sprak. Ze was jaloersch op haar zusje Rebekka, die leerde het op school. „Eens kwam ze huilende thuis en zeide dat ze ook Hollandsch wilde leeren. Wij hebben haar toen dadelijk les laten geven en ze kende het binnen korten tijd”.

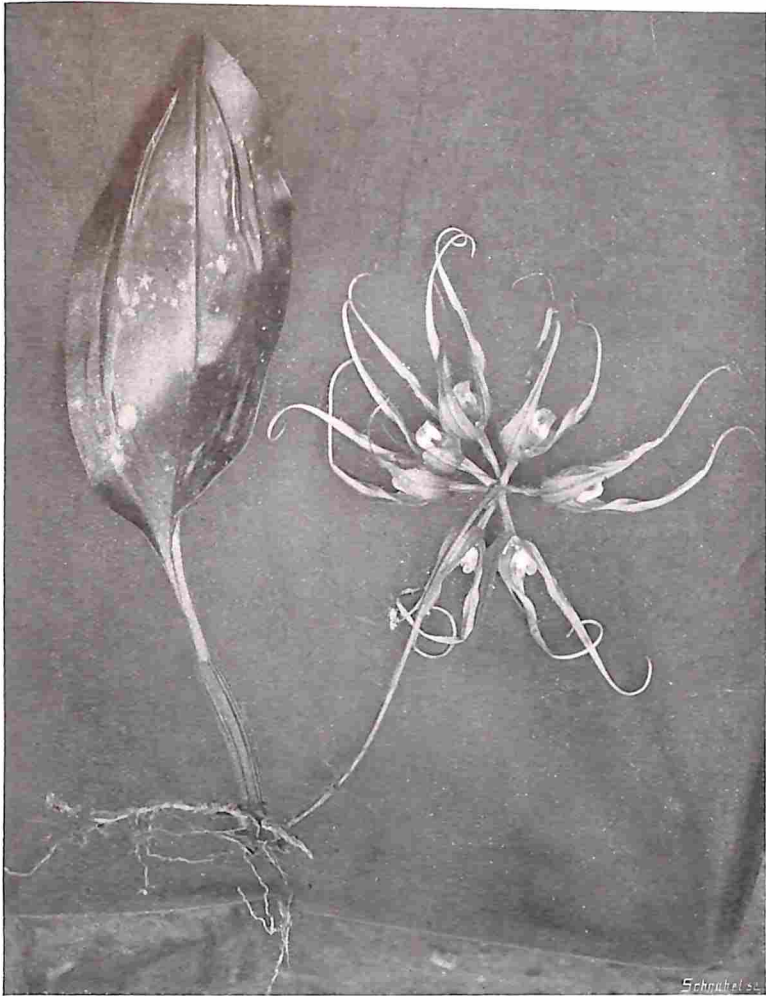
Ik herinnerde mij dat jaren geleden toen er nog propaganda gemaakt moest worden om den inboorlingen Hollandsch te leeren, en wijze menschen beweerden, dat dit aan ons gezag afbreuk zou doen, een der Indische kranten spozuchtig een tafreel ophing van Inlanders, badende in tranen, omdat ze geen Hollandsch kenden! en zie, hier kon ik er een toonen die zich werkelijk door tranen die wetenschap veroverd had!

Het plaatsje, waar wij thans heen gingen, lag aan den voet van den geduchten Merapi. Darama en haar echtgenoot hoorden er thuis, hoewel ze in Fort de Kock woonden, maar haar familie, haar stam was daar en zij zou ons haar ouderlijk huis ook laten zien. Langzamerhand werd de weg minder steenachtig, en hoewel we stijgende waren, ging het vlugger, gemakkelijker. Ik zag het laras-hoofd in de buggy met zijn zweep wijzen daar en daar. „Dit is zijn district”, zeide Darama mij met een trotsch lachje. Alles zag er ook zoo wel onderhouden en welverand uit, dat zij best trotsch mocht zijn. Achter het groen stonden de Menangkabausche familiehuizen; de wegen waren meest afgescheiden door geschoren heggen, hetgeen iets onuitsprekelijks gezelligs gaf aan al de kleine dorpen die wij door reden. Soms wuifden er handen achter de open venstertjes en lachten er vrouwengezichten. „Soedarn!” (familie) of „vrienden”, zeide Darama. Men kon wel zien dat zij hier bekend was. Een frissche bergwind kwam ons tegemoet. Buiten op de Sawahs stonden de vrouwen en hieven hoog boven hun hoofd de wan met ongepelde rijst opdat het kaf er af zou waaien. Het leek uit de verte alsof zij baden met ten hemel gerichte armen — en eenigszins was het ook wel een gebed waarin ze zich verdiepten, het gebed om wind. Overal zagen we ook een soort watermolen; 'n groot wiel dat lustig in het voorbij snellende door een boom, in beweging gebracht door het rad, de paddy gedorst werd. Alweer een bewijs van den praktischen aard van den Menangkabauer. Telkens viel mij deze eigenschap op.

Hoe meer wij naderden, hoe meer er gegroet en gewuifd werd. Men ziet hier de vrouwen bij massa's. Het is of zulk een dorp alleen door vrouwen bewoond wordt en feitelijk is dit ook zoo, want de vrouw is hier de

IN DE PADANGSCHE BOVENLANDEN. VOORNAME MALEIERS.

IN DE PADANGSCHE BOVENLANDEN.
ORCHIDEE IN DE BOSSCHEN VAN SUMATRA'S OOSTKUST.

stam, het huis, de familie, en de mannen drijven veel handel buitenshuis.

„Hier zijn we er”, zeide Darama. Over haar fijn gezichtje was opeens een treurig waas. Ik had blijdschap verwacht en verwonderde me... later begreep ik. Ons karretje werd dadelijk omringd door eenige nog jonge gesluisde vrouwen en een paar mannen. „Kom binnen, wees welkom”, klonk het. Het was een echt oud familiehuis waar wij nu voor stonden. Zooals het gebruik is, rezen vlak voor het front de twee bont beschilderde rijstschuren op, die evenals het groote huis een dak hadden, waarvan de uiteinden als karbouwenhorens naar boven zijn gekeerd. Darama ging mij voor de trap op en noodigde mij binnen als was het haar eigen huis, en de anderen volgden. In het midden van de groote Tengah-Roema (ontvangzaal) woordelijk vertaald „het midden van het huis”, stond de moeder. De moeder aan wie dit huis hoorde en verscheidene andere vrouwen drongen zich achter haar bijeen. De moeder, een klein mager vrouwtje met een scherp blik, keek mij recht in de oogen en stak haar hand uit en toen zij gegroet had kwamen ook de anderen en gaven mij de hand en nu keek ik rond. Wij waren in een schemerlichte ruimte; de muren bruin, de dikke pilaren die de zoldering droegen donkerrood met een sobere gouden versiering. Er waren veel deuren en boven enkele hingen rood en goud gekleurde lappen, alles mooi en sober van kleur. Tegen den middenwand stonden drie leelijke bakbeesten van kasten, oude versleten dingen zonder eenige artistieke waarde, maar... ze waren zoo waar in toon met het overige. Men ontdekte ze langzamerhand en dat is een goede eigenschap voor een kamerbekleding; de rood en goud beschilderde pilasters konden zich niet aan hen ergeren. Rechts aan een der zijwanden stond iets zeer merkwaardigs—iets dat men zeker wel het allerminst in een Menangkabausch huis zou gezocht heb-

ben... n.l. een spinet! Een spinet waaraan een Saartje Burgerhart hoorde te zitten of een dametje uit den tijd van 1820. Och hemel, hoe kwam dat instrument in de Padangsche Bovenlanden, in een Menangkabausch huis in den jare 1913!? Natuurlijk ging ik er heen, deed even de klep open en zag niets dan bruine toetsen; al het ivoor was er af, 't leek een oude juffrouw met versleten tanden... en er kwam geen geluid uit! Natuurlijk was het stom geworden. Zou het in zijn hart de Fransche liedjes bewaren die het in den tijd van het Keizerrijk had begeleid? Zou het? zou het nog iets kunnen vertellen, o.a. op welke wonderlijke wijze het hier was gekomen in het land van Menang Kabau?

„Het wordt nooit opengemaakt”, zeide het Larashoofd. „Wij gebruiken het als tafel.”

Ja, dat begreep ik wel, maar eigenaardig vond ik, paste het in kleur en vorm bij alles hier, bij de leelijke kasten, de voorname pilaren, de mooie doeken boven de deuren.

Ik mocht de slaapkamertjes zien rondom de Tengat Roema, waar de dochters en hun echtgenooten sliepen en de ongetrouwde dochters hun jonkvrouwelijk bestaan leefden; ik mocht bij hogge uitzending en eerst nadat Darama eens rondgeueisd had, de keuken zien achter in het huis, waar alles een droom was, van schilderachtige wanorde, rook, fel zijlicht en bedrijvige vrouwenfiguren, onzen ouden Hollandschen schilders waardig. Uit die keuken kregen we, nadat mijn nieuwsgierigheid voldaan was, goed gezette thee en heel lekker gebak. Wij, de gasten zaten rondom een tafel. „De” moeder en de andere vrouwen hadden zich terug getrokken en de twee jonge meisjes met de luchtige sluiers om het hoofd, de nog ongetrouwde dochters, bedienden ons.

Toen zeide Darama tot haar man: „Nu moeten wij toch even naar „het huis gaan” en weer zag ik dit treurig waas haar gezichtje overtrekken, en hij zeide tot opheldering: „Zij meent het huis van haar vader. Het staat nu leeg, want hij is weg en wij weten niet wanneer hij weer zal keeren”. Darama stond op en toen wij allen buiten waren in het klare daglicht, waar vele nieuwsgierige dorpelingen onze komst verbeidden, zagen wij schuin tegenover het groote huis een ander, niet in 'slands trant gebouwd, maar een naar Europeesche wijze opgezet leelijk gebouwtje, dat niet in deze omgeving paste. Daar had haar vader gewoond, man van gewicht voor zijn stam en dorp, man van gewicht ook naar wij hoorden voor het gouvernement. Een conflict met het Binnenlandsch bestuur had hem echter verdreven. Opeens, te midden van moeilijke tijden, had hij ontslag aangeboden als districts-hoofd en de Groote Heer op Batavia had hem daarop overgeplaatst naar een ver eiland, van waar hij wel nooit terug zou komen.

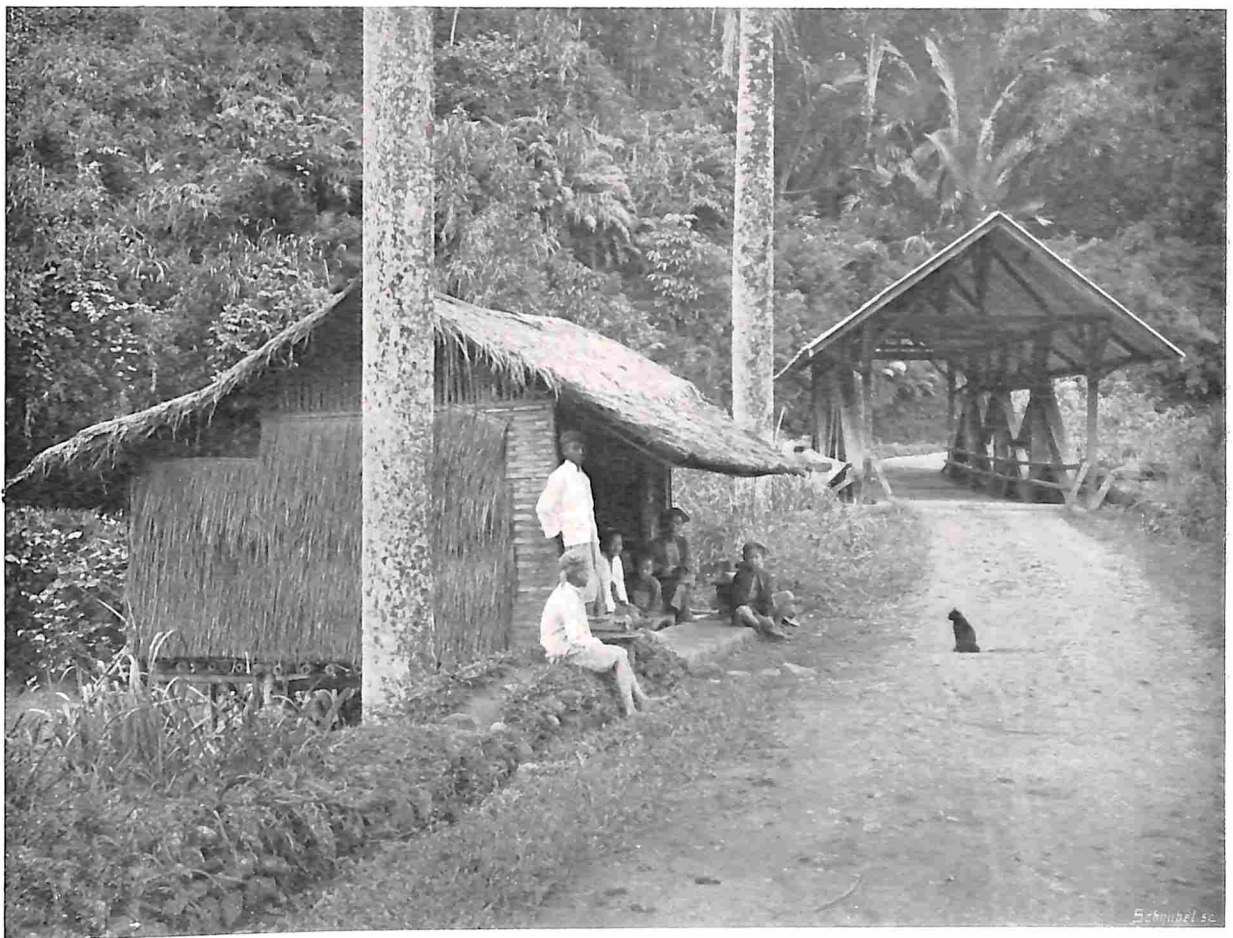
„Hij is weggegaan, en ook zijn broeder, ook diens zonen, ze zijn allen weg naar Java, naar Banka, naar de andere eilanden, ze weten wel dat zij daar beter zijn”.

„Maar wij hopen zóó, dat ze eens weer keeren!” zeide Darama, „zijn moeder, zusters wachten er op! Wij hopen zoo dat er weer eens leven zal komen in het huis! Komt u mede, zeide zij me, ik zal u het huis laten zien!”

(Slot volgt).

M. C. KOUIJ—VAN ZEGGELEN.

Overneming verboden.

IN DE PADANGSCHE BOVENLANDEN. BRUG OVER EEN RIVIERTJE MET „WARONG”

ZALT-BOMMEL.

(Slot).

DOOR al deze daden en handelingen in het leven dezer tijden, was Bommel langzamerhand 'n stad van betekenis geworden. Zoo komt ze voor bij de staten en steden genoemd in de Pacificatie van Gent, als apart genoemd lid: „De Ridderschap ende Steden van Holland en Zeeland ende hare geassocieerde Steden van Bommel ende Buren”, en wordt er vermeld, dat Bommel's afgevaardigden zitting hadden in de vergadering der Staten van Holland in 1575 enz. enz.

In 1599 kwam Don Francisco de Mendoza, admiraal van Arragon, voor Bommel en leidde voor de tweede maal — de eerste maal in 1574 door Don Louis de Requesens — de Spaansche troepen voor de stad. Van deze belegering bestaat een uitstekend werkje, getiteld „Het Beleg van Bommel in 1599” en medegedeeld door den heer H. Beckering Vinckers, dat ik iedereen, die in een meer gedetailleerd verhaal van het beleg belang stelt, kan aanraden te lezen. De Spanjaarden hechtten groote waarde aan het bezit der stad en vielen haar met grooten kracht aan. Prins Maurits echter, mede van haar waarde overtuigd, hielp de Bommelsche gemeente dusdanig, dat de Spanjaarden aan aftrekken dachten. De magistraat van den Bosch, die dit vernam, schreef toen een briefje aan Don Francisco, of hij dat alsjeblijft *niet* doen wou, waaraan de Spaansche Admirant zoo vrij was zich niet te storen en 3 Juni 1599 het beleg opbrak, waarop Hugo de Groot dichtte:

Insula, quam Vabalis quam Mosa faventibus undis
Circuit, Hispano vota laborque fuit
Vota sed et sumptus, operamque et tempus, et
urbem
Perdidit, ecquid adhuc? Se quoque perdat Iber.

Wat beteekent:

Het eiland, dat de rivieren de Waal en Maas met haar aangename golven omringen, is het verlangen en arbeid van den Spanjaard geweest. Door welk verlangen hij niet alleen kosten, moeite, tijd en eindelijk de stad zelve heeft verspild en verloren; wat is er nu nog overig? Dat de Spanjaard nu ook ten onder ga!

Twee dagen later wierp toen Don Francisco de bekende St. Andries schans op, ten Oosten van Bommel gelegen, welke het volgend jaar Prins Maurits ten prijs viel. Hierop rijmde men:

Zoo gaat het met het Nest, hetwelk de vogel
bouwt,
Maar zelve het genot van dien niet lang behouwt.

In 1702 werd de band tusschen Gelderland en den Bommel hersteld, met voorbehoud echter dat de voorrechten, door het verbond met Holland en Zeeland zouden gehandhaafd blijven.

Was Bommel dus van de Spaansche overheersing vrijgebleven, niet werd het door de Franschen gespaard in 1672. Te voren was met groot misbaar, midden in den nacht van de Magistraat door de burgerij geëischt, dat ze Prins Willem III tot stadhouder zoude erkennen, waartoe deze na eenig tegenstribbelen besloot. Onmiddellijk ging 'n deputatie naar den prins, dien ze te Bodegraven vonden, maar niets doen kon, om de stad aan ammunitie te helpen, zooals de afgevaardigden vroegen.

13 Juli liet Turenne de stad opeischen. 19 Juli ging er weer 'n deputatie naar den Prins, maar voor die terug was, vroeg Turenne opnieuw afgevaardigden te zenden, om over de overgave van de stad te komen praten. Den 20^{en} herhaalde Turenne de aanmaning, waarbij hij 'n kaart toonde, die hem door Franschegezinden in handen was gespeeld geworden. Ook dit hielp niet, maar ten slotte zag de Magistraat in, dat er geen hulp kwam, en aangezien de wallen en verdedigingswerken sedert de vrede van Munster in '48 niet zóó meer in orde waren, dat ze aan een beleg met succes konden weerstand bieden, werd tot 'n verdrag besloten den 21^{en} Juli 1672.

Toch moest de stad, in 1673 weer door de Franschen verlaten, 'n aanzienlijke brandschatting betalen.

Men ziet, men had in dien tijd nog wel een daagje over, zelfs als 't op vechten aankwam.

Sinds dien, tot de bezetting der stad in 1794, door Daendels, viel er niet veel voor, tenminste wordt er niets merkwaardigs vermeld.

Wat de stad zelve betreft, vinden we vermeld, dat zij eertijds

vijf poorten had, waarvan twee aan de rivierzijde; Water- en Steigerpoort genaamd. De drie aan de landzijden heetten: Oenselschepoort, Boschpoort en Gamerschepoort. Van de muur, die zich tusschen de twee laatste poorten bevond, staat nog 'n gedeelte, terwijl van de Waterpoort eveneens de poortdoorgang bestaat die in het vorige nummer is afgebeeld. Het monument van de stad is, met het huis van Maarten van Rossum, reeds vroeger besproken, de St. Maartens of Groote Kerk. Deze kerk werd in 1304 gewijd, en heeft een driebeukig schip. In 1368 brandde ze voor 't eerst af, in 1462 bij een brand van de gansche stad werden hek en toren zwaar beschadigd. In 1505, toen Hertog Karel verzocht de stad aan Philips van Castiliën (hier meer bekend onder de naam van Philips van Bourgondië) over te geven, herbergde zij de Bourgondische bezetting. In 1523 kwam de kerk er op 't randje af, bij 'n brand, die de gansche stad teisterde. Vervolgens sloeg de bliksem in 1538 in den toren, waardoor deze de spits voortaan derven moest. Wel werd er een nieuwe opgezet, maar in 1696 werd 'n toren, 'n slagwerk, eveneens sedert aangebracht, opnieuw door den bliksem ten ondergebragt, opnieuw door den bliksem ten ondergebragt, zoodat sedert de toren achtkantig plat en afgeknot is, nu nog ten sieraad strekkend van stad en land, eerste en meest geweldige getuige van Bommel's kracht en macht in het verleden.

De kerk heeft verder baksteenen gewelven, heeft muurschilderingen en het koor is blijkens den bouwtrant wel het oudste gedeelte, heeft blijkbaar aan brand en ontij het best van het geheele kerkgebouw weerstand geboden.

Het overige verrees na den brand van 1368. De doopkapel, aan de Zuid-zijde, dateert uit het begin der vijftiende eeuw: de anderen, die wat lager zijn, uit het laatste gedeelte dier eeuw.

De doopkapel bevat 'n merkwaardig doopvont uit den eersten tijd van het bestaan der kerk, van primitieve Bijbelsche voorstellingen voorzien: verder zijn er zes fraaie koorbanken met snijwerk, 'n koperen lezenaar, en verscheidene dingen, op Bommel'sgeschiedenis betrekking hebbende.

Een ander monument is de Kleine- of Gasthuis-toren, een vierkante toren, met looden spits gedekt, dateerend gedeeltelijk uit de vijftiende, gedeeltelijk uit de zestiende eeuw en van 'n fraai klokkespel met 28 klokken voorzien, met het uurwerk verbonden, maar tevens afzonderlijk bespeelbaar. Onder het uurwerk en daarmee verbonden, zijn op 'n platformpje ruitertjes aangebracht. Tenslotte kunnen vele goed bewaarde geveltjes en gedeelten daarvan, van den bewogen vroegeren tijd spreken.

Alvorens echter de rust van den Bommel te verlaten en den landweg naar het ververwijderde station in te slaan, dienen nog de fraaie bolwerken en breede grachten van weleer vermeld te worden, die thans voor het natuurschoon van de stad van niet te onderscheiden waarde zijn, den tuin vormen van dit oude gebouwencomplex.

Vriendelijk ligt het aan de breede rivier, tusschen de lustwaranda van z'n singels, 'n vriendelijk nog steeds welvarend plaatsje, dat op z'n veelbewogen geschiedenis met 'n zekere fierheid terugzien kan, 'n fierheid, waarop het alle recht heeft.

Vermeld ik, last not least, het bestaan van een met veel zorg en toewijding belangrijk ge maakte Oudheidkamer, waar behalve oude gevelsteenen, voorwerpen van vroeger, kaarten platen en munten van voorheen, boekwerken en geschriften te vinden zijn, op de geschiedenis van Bommel en de Bommelerwaard betrekking hebbend. De belangrijkheid van dergelijke verzamelingen en het goede van het werk, door organisatoren daaraan verricht, nog aan te toonen, lijkt mij na het voorafgegane onnoodig. Dat ieder dit werk steune, en moge menige belangstellende van een en ander profijt hebben!

Overneming verboden.

TOM SCHILPEROORT.

Foto C. Steenbergh.

ZALT-BOMMEL.
DE KLEINE- OF GASTHUIS-
TOREN.

STOFBESTRIJDING OP WEGEN EN PADEN

De „Colonial Journal” brengt een, volgens proefnemingen, deugdelijk gebleken recept om het wegenstof te bestrijden. Als doeltreffend en goedkoop wordt calcium-chloride in korreligen vorm aanbevolen. Als het gelijkmatig uitgeharkt wordt over het wegvlak gedurende twee achtereenvolgende avonden, ongeveer een half Engelsch pond per vierkanten meter, dan zal er de eerste twee maanden geen stof opvliegen. Het materiaal is sterk hygroscopisch, slorpt dus telken nacht alle dauw op en behoudt lang het hemelwater; daardoor blijft het voldoende vochtig cm stofvorming te verhinderen.

Geen kwalijke geuren, geen plakken aan schoenzolen of bederven van fietsbanden heeft er mede plaats en de kosten bedragen per vierkante meter nog geen anderhalve cent. G.

Foto C. Steenbergh.

ZALT-BOMMEL.

HET „MAARTEN VAN ROSSUMHUIS“, THANS KANTONGERECHT,
VOOR- EN ZIJGEVEL.

DE PANIEK MIJNER TANTES

(HERINNERING AAN DE EERSTE OORLOGSDAGEN.)

„TANTE Claar“ en „tante Dien“, hoe lang zijn zij al in mijn leven! Welke „zoete“ herinneringen heb ik aan haar uit mijne kinderjaren. Twee grijze juffertjes, nu altijd stemmig in 't zwart, wyl ik ze eens gekend heb, 's zomers, in licht neteldoek. Zij takelen af, de goede zielen, de een half-blind al, de ander kort van memorie, maar alle twee kittig nog, vriendelijk bijde-hand, godsdienstig met een snufje wereldschheid, goedlachsch nog, dâmes, immers dochters van een plattelandsch burgemeester. Zij leven van een lilliputters inktmentje in een rustig huisje van het rustigste stadje in ons nog altijd vreemd-rustig land, welks volk slechts half de gevaren beseft, die nog altijd dreigen.

„Tante Claar“ en „tante Dien“! Herinner ik mij niet, dat zij eens jonge meisjes waren met lange krullen van satijnig-kastanje-bruin haar? Herinner ik mij niet hare levendige bruine oogen van vroolijke jeugd? Hebben zij mij niet gekend als een broekemannetje, dat zij soms op den schoot namen? Waarom zijn zij nooit getrouwd, de goede zielen? Begrijpt gij dat niet? Burgemeestersdochters konden toch maar niet met iedereen trouwen. En dan: ik herinner mij wel haar vroolijken lach van vroeger. Nog heden lachen zij gaarne, maar toen klonk haar zilver geluid als het getinkel van klokjes. Tante Claar was de kokette van de twee, de mondaine, altijd uit loeieren, altijd in de weer voor een feestje. Tante Dien was de robbedoes, de minst-mooie ook, maar zoo goed, zoo zachthandig, dat het mij wonder gehoorzaam stemde door haar gestreeld te worden.

Toen heeft het leven mij voor lange jaren van „tante Claar en Dien“ gescheiden en schommelde ik op de wild bewogen zeeën mijner door geen geveelig genoeg *quos ego* voldoende gekastijde ziel. O, het leven temde mij wel allengs.... Waartoe u méér te vertellen van de dressuur, waaraan het leven een onstuimig gemoed onderwerpt? De oorlog verraste mij niet meer op de ziedende zeeën van eertijds, maar toch vond hij mij nagenoeg stuurloos op onzekere wa-

teren. Evenals elders vele duizenden, strandde ik in het rustige stadje van dat rustige vaderland, dat mij dadelijk wel zeer dierbaar aandeed. En ik vond de tantes terug: twee grijze oudjes, gebogen, met onvaste handen en schuddende hoofdjes, stemmig in het zwart gekleed, kerksch en goedlachsch.

„Mijn God, is het mogelijk“, dacht ik, „dat op geringen afstand van mijn eigen uiterlijke rust wordt gemoord, vernield, vernietigd heel een volk en wat heel een volk heeft gearbeid? Worden de Nederlandsche landouwen overstelpt door een niet te dammen stroom van menselijke ellenden? Heel Europa, heel de wereld wordt gezwiept door een orkaan van onbreidelbare boosheidshartstocht. Het leven der wereld is als een door storm geteisterd woud. Het giert wild over onze hoofdjes, om ons heen kraakt, bréékt het. Wij zien den rossen brandgloed der in vlammen opgegane steden als den zonsondergang van den dag der wrake, en de grenzen van dit kleine land zijn nog ongedeerd, ofschoon niet onbedreigd. En niet een haar is ons nog gekrenkt? Maar dit is een wonder!“

En ik: opziende van mijn boek door het venster, waaraan ik zat, zag op een zonnigen herfstdag een stil Hollandsch stadsgrachtje van onzegbare bekoring en schoonheid. Er deed mij daarin iets denken aan Venetië en aan Brugge: het *canal grande* en de „Gruuthuse“. Maar de eerste is een Byzantijnsche prinses der in „Porfier-geborenen“; de andere is een burcht-vrouw der renaissance. Mijn stadsgrachtje was maar een burgerjuffrouw: de huisjes waren klein, en de roode daken belijnden met hunne punten knusjes de vlekkeloos-blauwe lucht. De zonneschijn verlevendigde hun golvende pannenstrepen met een bleeken gloed als de weemoedige glimlach van een, die weet, dat hij weldra zal sterven. Stil, zwartgroen was het grachtwater, waarin de blankheden der zwanen voortgleden, zoo langzaam als een uur van beproeving. De wilde wingerd droop met kleuren van purper en bloed van de gevels langs het wit der stemmig-half neergelaten gordijnen, droop over de hekken der achterplaatsjes van de huizen aan de overzijde. Geen beweging in die kleine tuintjes onder de boomen in herfstpracht, geen beweging dan het getjilp der musschen in de twijgen. Slechts nu en dan een voetganger onder mijn venster op de straat langs het water: een geestelijke, een dienstmeisje, een soldaat. „Lange Jan“, oude Hollandsche kerkreus, die reeds aan zooveel strijd en gevaar van het vaderland weerstand heeft geboden, speelde weltemoede zijn carillondeuntje van vier uur. De zon glimlachte nog weemoediger op de daken: de rust om mij heen was volkomen. O, zelfs in het stadje heerschte angstige beroering, maar die schuivelde over de Hoogstraat, waaraan ik aan mijn venster den rug toekeerde. Immers uit het venster, waaraan ik zat, had ik het oog op een ander hoekvenster, en wanneer ik soms van mijn boek opkeek, zag ik als schimmen de duistere gedaanten van tante Claar en tante Dien.

„Tante Claar“ en „tante * Dien*“! Ik zou in mijn wel wonderlijke rust, waarin de vrees voor de toekomst dóórrvat als een pier in een vrucht, de tantes vergeten? Ik wil beschrijven haar paniek der eerste oorlogsdagen.

Oorlog! Zeker, zij wisten vaag wat dit woord beteekent. Had den zij niet 1870 gekend? En wat was oorlog voor haar, toen twee levensblijde jonkvrouwen, die slechts wenschten het leven in zijn rijke schakeeringen te genieten? En wat was 1870 voor haar geweest? Het jaar, waarin zij met vroolijke vriendinnen pluksel hadden gemaakt, zonder veel nadenken, waartoe het moest dienen? Oorlog? Wat wist gij, wat wist ik er werkelijk méér van voor wij in onze Nederlandsche rust gepijnigd werden door deze nachtmerrie, die wij maar niet kunnen afschudden?

Foto C. Steenbergh.

ZALT-BOMMEL. GEVEL-FRAGMENT MET EIGENAARDIG OPSCHRIFT.

„Tante Claar”, „tante Dien” wisten niet wat oorlog was, al lazen zij dagelijks haar provinciale krantje, begrepen het nog niet, toen ons volk zich opmaakte ten strijde, begrepen het evenmin, toen het machtige Duitsland het niet beneden zich achtte onze vreedzame Belgenbroeders, die zich tegen zijn dreiging durfden verzetten, neer te slaan.

Zij begrepen het niet, de tantes, wat oorlog was tot op het oogenblik, dat zij bezoek kregen van Lena. Lena was de invasie van het vreedzame huisje, met zijne verbleekte foto's aan de wanden en de meubeltjes van oud-modische deftigheid, welke, nooit uit plooi of gelid, zoo netjes het leven der oude dametjes omringden. Lena bracht den oorlog met al zijn verschrikking in dit stemmig binnenhuisje, waarin de kat zich koesterend zat te spinnen in de warmte van den binnenvallenden Augustus-zonneschijn.

Gij vraagt welke furie dan die Lena was? Heelemaal geen furie: goede ziel in haar hart, vriendin van de tantes, vrouw van den notaris in het stadje, notabene dame van alle mogelijke comité's opgericht en in wording, zenuwachtig, gejaagd, zich gewichtig gevoelend ook, bezorgd voor het lot der twee oude dametjes. Immers de Duitschers waren in aantocht, en zoo niet in aantocht, ons land zou oorlog moeten voeren: waarvoor, tegen wien, waar, wanneer? Lena wist het niet, wist niets, behalve dat haar de onrust haar eigen huis uitdreef om hare vriendinnen angstig te maken voor gevaren, welke zij voelde dreigen. De oorlog!

Daar viel zij dan bij de tantes binnen als een zeppelinbom! Mijn God, hoe konden zij zoo rustig zitten bij haar kopje koffie van elf uur? Wisten zij dan niet dat de oorlog was uitgebroken?

„En wat zou dat?” vroeg tante Claar, juist bezig den room in haar kopje te tuiten.

„Wat dat zou?” vroeg Lena verontwaardigd over zulk een stoïcijnsche kalmte bij zoo dringend gevaar. „Maar tantes! De Duitschers kunnen elk oogenblik hier zijn!”

„Waar, hier? Bij ons?” vroeg tante Dien, op een stoel neervallend. En op het stille hoofdknikken van Lena: „heere m'n tijd, Leen, wat vertel je me nou? Wat zouden de Duitschers bij ons doen, twee ouwe vrouwen?”

„Weët ik niet,” antwoordde Lena, op wier gezicht bleekheid, en in wier anders wel vroolijke oogen ontroering den innerlijken angst verried. „Zij zijn al in België, zij komen hier ook, niet hier precies op de gracht, of misschien toch ook wel, niet hier bij u in huis, maar waarom ook niet? Maar hier in 't land!”

De tantes waren plotseling verstijfd van schrik. „Maar waarom dan toch, Leen, wat hebben wij gedaan, wij zijn twee ouwe vrouwen, en zouden er dan soldaten in huis komen?” zoo vroegen in hortende woorden verbijs-terd de een en de ander.

„Ik weet het niet”, zei Lena, „ik kom u maar waarschuwen. De heele stad is in rep en roer.

Iedereen slaat in: ik heb al een baal rijst ingeslagen, een ham, een zij spek, wat kazen. Ik ben er vroeg bij geweest. De kruidenierswinkels worden belegerd: schrijf op een lijstje wat u nodig hebt. Hebt u meel nodig, boter, petroleum? De petroleum is al opgeslagen, drie centen per kan, en Jansen zegt, dat hij niet anders levert dan aan zijn vaste klanten. Schrijf dus op. Een papiertje! Waar is 'n papiertje? Een potlood! O, wacht even, hier is een potlood! Wat is er nodig?”

„Maar Lena!” bracht tante Claar er smekend uit. „Maar ik weet niet wat wij nodig hebben”, gaf tante Dien sidderend toe. „We hebben van alles nodig!”

„Sla 't dan in, over 'n paar dagen is er niets meer te krijgen: voor rijst ben jelui al te laat, om boonen en erwten wordt gevochten....”

Tante Claar sloeg hare handen in een van ontsteltenis. „Wordt er gevochten, zeg je? Lieve God, hoe zal dat nog afloopen? Waar moet dat heen, waar moet dat heen?”

„Maar waarom is die oorlog dan, Leen, wat kunnen wij er toch aan doen? Wij kunnen toch niet mee vechten!” klaagde tante Dien, terwijl zij met bevende hand de grijze lokken van haar voorhoofd wegstreek.

„En je spaargeld!” vervolgde de meedoogenloze Lena, die den oorlog bracht in het stille binnenhuisje harer twee oude vriendinnen, en zich nog verbeeldde, dat zij goëde deed. „Je spaargeld! Aan de Postspaarbank loopt het stoim!”

Dit was te veel voor de tantes. Zij stonden op, gingen weer zitten, radeloos, keken elkaar wanhopig aan, tot tante Dien uitbracht: „zijn wij die kwijt, Leen?” en tante Claar al klaagde: „onze arme spaarduitjes!”

„Neen, nog niet!” trooste Lena, „maar U moet je haasten, ik kan U alleen zeggen, dat het storm loopt aan de spaarbank. U begrijpt, de Duitschers....! En wat je toch maar onder je eigen berusting hebt, nietwaar? Maar ik moet heen, ik moet Nelly Terhaar ook nog waarschuwen!”

Toen was die orkaan in vrouwenrokken, die Lena heet, de waarschuwendende vriendin, weggetrokken, en had de twee oude juffertjes verslagen alleen gelaten.

Verslagen, vernietigd vond ik de twee menschjes bleek, bevend, met de handen in den schoot, machteloos en moedeloos, neergezonken, een uur later, toen zij mij de boodschap hadden gezonden of ik alsjeblijft even bij de dames wilde komen.

Tante Dien met het korte geheugen was er op uitgegaan naar de spaarbank om de spaarduitjes te redden; naar de winkeliers om in te slaan wat zij zich niet meer herinnerde noodig te hebben. Ach, goeie God, dat die Claar ook zoo slecht zien kon, en zij met haar slechte geheugen, dat oogenblikkelijk alles vergat, en nu, door de ontroering, nog meer en nog sneller vergat: oorlog! Deutsche soldaten bij haar in haar kamertjes.

Door niemand, nooit, ben ik zoo hartelijk verwelkomd geworden als door die twee oude vrouwtjes, „tante Claar” en „tante Dien”, „tante Claredien”, zooals de twee met èèn naam gewoonlijk genoemd worden.

Zij vertelden mij van het bezoek van Lena, en hoe tante Dien was uitgegaan en even wijs, even onwijs ware beter gezegd, was teruggekomen als zij was uitgegaan. En wat ik daar nu wel van dacht, wat zij moesten doen, en of de Duitschers gauw zouden komen, en het dan bepaald noodzakelijk was, dat zij Deutsche soldaten in haar woning moesten herbergen? En wát moesten zij inslaan, en hoe moesten zij haar „arme spaarduitjes” terug krijgen?

Ik schroefde mijn optimisme een paar slagen op, en stelde haar gerust, dat het eenige wat zij hadden te doen was niets te doen, behalve mij een kopje in te schenken van haar geurige koffie, „weinig suiker alsjeblijft, en maar een paar druppeltjes room”.

De Duitschers? Maar die zouden heelemaal niet er aan denken ons te moeien; zij zouden genoeg hebben met de andere volken, die zij hadden aangevallen, al dadelijk met die dappere Belgen, die kerels bleken te zijn als het oude geuzenvolk. Buitendien, er stonden al tweehonderdduizend van onze beste weerkrachten aan de grens, die straks nog met vele duizenden vermeerderd zouden worden. De tantes zouden nooit een Deutschen soldaat zien, nooit, nooit, en nooit!

„D'r zijn anders heel knappe jongens onder”, zei de ondeugende tante Claar, die met haar gevoel van veiligheid nu ook haar levenslust herwon, en wel eens in Duitsland gereisd had.

Foto C. Steenberghe.

ZALT-BOMMEL.

GEVELTJE IN DE DENSELSCHEN STRAAT.

„Maar de spaarbank?” vroeg tante Dien nog, angstig, wij zij het opdringen der menigte daar had gezien.

De spaarbank? abah! En de Staat der Nederlanden dan? Was er iets steviger onderlegd dan de Staat der Nederlanden, en solieder belegd dan de spaarduiten, welke hij, de trouwe bij uitnemendheid, onder zijn berusting had? „*Doute à la lumière*”, „*doute* aan wat je wilt, *mais ne doute pas* aan den Staat der Nederlanden”.

„Uit welke opera is dat ook weer?” vroeg de halfblinde Claar, die van de twee zusters een Maria-Magdalena-aard had. Maar dan. U begrijpt me: een Maria-Magdalena in het fatsoenlijke. Dochter van een burgemeester, niet waar?

„En wat moeten wij inslaan?” vroeg tante Dien, die meer een Marthanaatuur bezat, ofschoon goedlachsich genoeg.

„Niets!”

„Heelemaal niets?”

„Heelemaal niets, dat is te zeggen niet meer en niet anders dan wat u gewoonlijk tegen het najaar inslaat”.

„Dus je zoudt denken, dat er geen gevaar is?”

„Ik denk, dat wij voorloopig maar moeten leven als God in Frankrijk. De toestand is ernstig, maar dien hoeven wij niet te verergeren door onbekookte maatregelen”.

De tantes herleefden. „God, wat zijn we blij, dat je gekomen bent!...” „Die Leen ook metter malle drukte!” „Maar ze meende het goëd toch!...”

„Ik kan je zeggen: ik was meer dood dan levend!...” „Dus ie denkt, dat er heelemaal niets...”

„Heelemaal niets!”

„Die goeie dit!” — Die beste dat!”

„Wij zijn zoo blij, dat je gekomen bent!”

Al deze uitroepen van bevrediging en verrukking vielen mij ten deel, en nog nooit had ik mijn lof zoo luid en zoo hartelijk hooren zingen dan door die twee stillevende oude dametjes, mijne tantes Claar en Dien.

Toen ik heenging, moest ik vast beloven gauw terug te komen om van den oorlog te vertellen. „Je begrijpt: wij lezen wel de krant, maar 't is zoo heel anders of wij 't al lezen of dat iemand als jij het ons vertelt. Kom-je vooral gauw terug?”

Och, „pedanter” dan ik al was konden de twee tantes mij met haar loftuitingen niet maken. Lang daarna ging ik wekelijks een uurtje bij haar op bezoek om over den oorlog te spreken. Wanneer men twee goede zielen gelukkig kan maken met niets meer dan een geruststellend babbeltje... Maar er kwamen oogeblikken, dat ik zelf in deze ernstige dagen vol dreiging voor ons allen mij anstig gevoelde en benauwd. Wisten wij wat ons boven het hoofd hing voor den dag van morgen, de volgende week, de andere maand? Weten wij het nu? Ieder werd in de eerste maanden van den oorlog als een slierende boomtak betogen door den vreeselijken gierstorm van den strijd. Al het ontzettende dat gebeurde, was zoo dicht bij onze grenzen. Soms, terwijl ik de tantes bemoedigde, voelde ik mij innerlijk verknaagd door onrust. Wanneer ik dan aan de „tantes” mijn wekelijksch praatje had gewijd en de lieve vrouwen doen glimlachen, soms zelfs schateren, dan keerde ik afgemat en naar der ziele berooid naar mijn hoekvenster terug. Ik staarde dan uit naar de herfsttinten van den wilden wingerd afdruipe over het zwartgroene stille water van het stadsgrachtje, waarop de blanke zwanen voortgleden als gedachten aan den dood, en zag de bleeke herfstzon de roode daken opvrolijken, alsof ook zij, in stilte benauwd, het maar zoo deed voorkomen, dat de toekomst louter was als het bleeke blauw van het herfstuitspansel.

MAURITS WAGENVOORT.

De Voedingswaarde der.... Liefde.

HET is verbazingwekkend, wat men in Amerika al niet als „wetenschap” durft te betitelen! Nu heeft een zekere professor Halkins weer, op grond van diepgaande wetenschappelijke onderzoekingen, een nieuwe theorie der liefde opgesteld, welke dit probleem niet van een poëtisch of filosofisch, doch van een modern-practisch standpunt beschouwt. Prof. Halkins werpt n.l. als resultaat van nauwkeurige physiologische onderzoekingen de stelling op, dat de liefde als een voedingsmiddel mag worden beschouwd. Natuurlijk niet precies in den zin van runderlapjes of asperges, doch door bepaalde physiologische verschijnselen, die gedeeltelijk overeenkomen met het proces, dat door het opnemen van voedsel in het lichaam te voorschijn wordt geroepen. Prof. Halkins gaat uit van de bekende waarheid — al gaat deze niet in alle gevallen op —

Foto C. Steenbergh.

ZALT-BOMMEL

HET MAARTEN VAN ROSSUM-HUIS, ACHTERZIJDE.

dat verliefde menschen vaak slechts geringen eetlust hebben en dientengevolge ook minder eten dan niet-verliefde menschen onder overigens dezelfde omstandigheden.

Hij verklaart dit verschijnsel op deze manier, dat verliefdheid in het lichaam een bepaalde hoeveelheid warmte kan verwekken. (En of: spreken wij niet van liefdevuur, liefdebrand, liefdegloed, liefdevlam?) evenals ook spijzen warmte verwekken. Daardoor kan een deel der anders noodzakelijke voedingsstoffen gemist worden. Wordt dit deel niettemin in het lichaam opgenomen, dan zal het zich als vet afzetten. In verband hiermee nemen dan ook jonggetrouwde menschen vaak opvallend in gewicht toe. Men heeft deze gewichtstoename tot dusver steeds daaraan toegeschreven, dat den jonggetrouwden mannen de goede verzorging en kost, waarvoor hun dubbel zorgzame vrouwen meestal alle krachten inspannen, en het dolce far niente, waaraan zij zich in de z.g. wittebroodsweken vaak overgeven, uitstekend bekomt. Men zegt anders wel, dat de liefde „verteert”. Doch onze

Foto C. Steenbergh.

ZALT-BOMMEL.

MERKWAARDIG GEVEL-FRAGMENT VAN EEN HUIS IN DE WATERSTRAAT.

Amerikaansche professor is van een andere meening; hij blijft erbij, dat de liefde de afzetting van vet bevordert. Natuurlijk weet deze geleerde zijn stelling met heele cijfers te bewijzen.

In elk geval ontsluit deze ontdekking geheel nieuwe verschieten. Wanneer bijv. een jongeling of een jong meisje over gebrek aan lichaamsomvang te klagen heeft, behoeft men hen slechts aan te raden, een kuur volgens prof. Halkins' systeem te volgen. Zij moeten dan zoo hevig mogelijk verliefd worden en daarbij aan hun gewone dieet vasthouden. Het kan dan niet uitblijven, dat een flinke lichaamsomringing de inzichten van den Amerikaanschen professor glansrijk rechtvaardigt. Ook kan men door de liefde een aardig duitje besparen. De verliefde moet er slechts op letten, de opname van voedsel zoover te beperken, dat het lichaamsgewicht noch per- noch afneemt. Zooals bekend heeft een volwassene mensch per dag ongeveer 3000 calorieën noodig, om een normale stofwisseling te houden. Nemen wij nu aan, dat de liefde 500 calorieën levert, dan behoort hij zelf slechts voor 2500 calorieën zorg te dragen. Daardoor kan hij de spijzen op zijn voedsel zooveel besparen, als hij anders van hij dagelijks moest geven, die 500 calorieën warmte verwekken. Hetgeen in deze dure tijden lang niet te verwerpen is! L. F. H.

ZONNEBLOEMEN.

HET heeft lang geduurd, doch langzamerhand beginnen de Zonnebloemen populair te worden en er zijn zelfs bloemenwinkels, die er bouquets van durven vervaardigen en verkoopen.

Jarenlang hebben de Zonnebloemen voor ordinaar gegolden, in een tuin werden zij niet geduld en er was geen sprake van, dat men ze in de kamer zou durven zetten.

Toch zijn er weinig bloemen, die, waar ook gebruikt, zoo'n indruk van forsche kracht maken, dan juist deze, daarbij vereischen zij zoo goed als geen zorg en heeft men voor een bedrag van nog geen vijf en twintig cent voldoende zaden om er een tuin van middelmatige grootte mede vol te zaaien.

Een groote vooruitgang is zeker, dat er tegenwoordig een groot aantal verscheidenheden van Zonnebloemen bestaan, zooals de bijgaande afbeelding duidelijk laat zien. Men heeft er wier bloemen licht zwavelgeel, doch ook, waarvan ze glanzend goudgeel zijn. Nu eens zijn de straalbloemen lang en smal, zoodat zij elkaar niet dekken, dan weder kort en breed, zoodat zij als het ware een aaneengesloten krans vormen. Ook in de afmeting der bloemen is er een groot verschil; wij hebben er eens een gezien, die 45 cM. middellijn had en die meer door haar grootte, dan door haar sierlijkheid uitmuntte. Het mooist zijn die bloemen, welke een middellijn van 15 tot 20 cM. hebben. Sniijdt men die met lange stengels af, zoodat er ook enkele van de forsche bladeren aan zitten en zet men er eenige van in een groote vaas, dan heeft men de sierlijkste kamerversiering, die zich denken laat.

Het verstandig doet men om de Zonnebloemen des morgens vroeg af te snijden en ze onmiddellijk in water te zetten, zij blijven dan zeer langen tijd frisch. Zooals ik reeds zeide, eischt de kultuur dezer bloemen al zeer weinig zorg. Tegen het einde van April worden de zaden op een goed gespit en behoort er gemest plekje gezaaid; het best legt men 2 zaden bij elkander in putjes van \pm 5 cM. diepte, die ongeveer 15 cM. uit elkander verwijderd liggen. Na het opkomen snijdt men, wanneer ze ongeveer 20 cM. hoog zijn, de zwakste der twee planten weg, de anderen laat men doorgroeien totdat zij 25 cM. lang zijn. Dan kan er gewoonlijk om de ander weder een weggesneden worden, waardoor de planten op een behoorlijke, onderlinge afstand komen te staan. Zij zullen nu krachtig doorgroeien en het is werkelijk interessant om te zien hoe snel zij zich nu ontwikkelen tot kleine boomen, die een hoogte van 2 tot 3 M bereiken, met een stengeldoorsnede van 5 tot 10 cM, iedere tak zomerkroon met een groote helder gele bloem. Gedurende den zomer vereischen zij zoo goed als geen zorg, alleen moet er om gedacht worden, dat men tijdig een flinken stok bij iedere plant zet, daar anders het gevaar niet is uitgesloten, dat zij bij harden wind zullen omwaaien. Hoe en waar ook gebruikt, steeds zullen de Zonnebloemen veel voldoening geven. E. TH. W.

ZONNEBLOEMEN

Sonnetten uit het Portugeesch

door Elizabeth Barrett Browning

IV.

En wilt ge hebben dat ik u verhaal
Mijn liefde! In wóorden mijne liefde stuw?
De toorts dooft uit. Het weder is te ruw.
Ze voert geen licht op ons gelaat dit maal.
En valt terneer. 'k Leer niet mijn hand de praal
Te dragen van het licht, zoo verre nu
Van mij, en ik voer geen bewijs tot u
Van mijne liefde in arme menscheit.
Nee, laat de stilte van mijn vrouwelijkheid
Mijn vrouweliefde uit spreken, woordeloos.
Vertrouw me, dat uw liefdedrang me wijdt
En dat ik *zwijgend* u tot minnaar koos.
Ik heb uw handen tot mijn hart geleid
Voel zijnen klop. Mijn liefde is sprakeloos.

V.

Als gij me minnen moet, laat het dan niet
Om anders zijn dan slechts om liefdes wil,
Noch om mijn oogopslag, een glimlach stil
Noch geestigheid, die ik u geestig bied
Noch om een door mij zoet gezongen lied
Die liefde immers kan te spoedig kil

Vervleien weder door een
kleine gril
En liefde is snelvoetig, als ze
vliedt!
Gesmeed alzóó, zij liefde niet
gesmeed.
Heb me ook niet lief om
louter medelij
Want zou 'k dan door uw
liefde eens mijn leed
Verliezen, ik verloor uw
liefde erbij!
Maar heb me alleen om liefde
lief, en weet,
Dat gij dan eeuwig liefhebt,
liefde en mij.

VI.

'k Gaf nooit, wat ik in jouwe
handen leg,
Aan eenig man, behalve thans
aan jou,
Een haarlok van me, die 'k
aandachtig vóór
In hare volle bruine lengte.
'k Zeg
Je: „neem ze, liefste, want
mijn jeugd is weg”.
Mijn haar verrijst niet meer in
trotschen bouw
En 'k tooi het nooit meer als
een jonge vrouw
Met blesesems van de wilde
rozenheg.
't Is nu een schaduw van die
zachtjes beeft
Langs mijne tranen in mijn
dreefenis,
Ik dacht: ik had mijn leven
uitgeleefd,

Doch Liefde kwam, daar zij rechtvaardig is,
Neem deze haarlok aan. Mijn moeder heeft
Ze nog gekust, vóór zij gestorven is.

Uit het Engelsch vertaald door JOSEF COHEN

De oorlog en onze bosschen.

Daar dreigt een groot gevaar voor onze bosschen! Zonder papier kunnen wij nu eenmaal niet buitenland bijkansen geheel moet er zijn. Nu de aanvoer uit het buitenland bijkansen geheel is stop gezet, moeten wij er ons bij neerleggen, dat men het hout in eigen land zoekt.

Maar niet er in berusten kunnen wij, dat maar in het wilde wordt gesloopt zonder dat waarborgen worden geëischt voor nieuwen aanplant, zooals thans schijnt te geschieden. Ons polderland heeft zijn bekoring, maar onze bosschen, onze prachtige lanen hebben die niet minder. Er moet tegen gewaakt, dat de hooger gelegen streken van ons land voor altijd kaal en open worden. Al onze krachten moeten wij inspannen, om er voor te zorgen, dat de nadeelen, die de oorlog ons land berokkent, tot een minimum worden beperkt.

Laat bij de vele „noodwetten” van den laatsten tijd een nieuwe gevoegd worden. Iets dergelijks vroeg reeds „de Kampioen”. Wij en ongetwijfeld alle natuurvrienden met ons, sluiten ons van harte bij dien wensch aan.